

mirrorterror

Gál József Ferenc

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésmérnöki kar

Építész osztatlan ötéves képzés, 3. évfolyam

Dr. Üveges Gábor, egyetemi docens, Rajzi és Formaismereti Tanszék

Miért leszünk idegesek, ha valamit nem értünk? Az éppen nem értett dolog hátráltat minket valami nagyon fontos elérésében? Vagy mert a “nemértés” miatt alulmaradunk egy létező, vagy épp nem létező versenyben? Vagy mert arra vagyunk ítélve, hogy mi, emberek minden létező kérdésre választ adjunk, tudásvágyunkat maradéktalanul kielégítsük, s ha valamit (még) nem értünk, az stresszt okoz?

Talán mindhárom válasz megfelelő, talán egyik sem, mindenesetre biztosan állítható, hogy ha valamit nem értünk, az több-kevesebb feszültséget vált ki belőlünk.

Kiinduló gondolatom a valóság és illúzió, mint ellentétpár megfigyelése volt, ezen belül is igyekeztem az illúzióknak a feszültségkeltő hatását megragadni. Tehát valóság és illúzió. A valóság fogalmával mindenki tisztában van, még ha definiálni nem is tudjuk, érezzük jelentését, súlyát. Olyan mint az idő, vagy a szerelem, tudjuk, érezzük a szót, de ha meg kell fogalmazni jelentését, már nem is olyan könnyű. Hát még az illúzió fogalma...

Magam értelmezése szerint e két szó ez esetben egy ellentétpár, jelen feladathoz köthető jelentésük pedig az én olvasatomban:

Valóság: Az az állapot, melyet akár megszokásból, akár értelmünkön, felfogóképességünkön keresztül elfogadunk, környezetünknek mondunk, nyugodtan veszünk róla tudomást.

Illúzió: a valóság ellentéte, jelenség, amely a megszokottól eltér, értelmünk vagy nem tudja felfogni, vagy hosszas töprengés szükségeltetik a megértéséhez.

Az illúzió jó értelemben vett becsapás. Értelmünket, érzelmeinket csapjuk be az illúzió jelenségének átélésekor. A befogadás során feszültség keletkezik bennünk, mely feszültség fel kell, hogy szabaduljon, ha a felismerés, ráeszmélés megtörténik, ha elérkezett az a pont, mikor az illúzióból valóságot alkottunk. Addig illúzió az illúzió, míg rá nem jövünk a titkára, attól a pillanattól kezdve már valóság a számunkra. A felismerés pillanatáig felgyülemlett feszültség felszakadása lehet jó vagy rossz, pozitív, vagy negatív. Lényegében az illúzió jelenségének átélése bizonyos szintű stresszhelyzet. Ezt a stresszhelyzetet szerettem volna megragadni, az illúzió fogalmának formába öntésekor a stresszre ráerősíteni, magát a stresszt megformálni.

Két egyszerű eszközt hívtam segítségül, a tükört és az időt. E két dolog jutott legelőször az eszembe, s e két dolog maradt meg a kezdeti ötletelgetések során. A tükör az illúzió egyik legelterjedtebb eszköze, egyszerű, de nagyszerű, szinte végtelen felhasználási módját ismerjük. Az idő múlása pedig már önmagában is stresszhelyzet, gondoljunk csak a határidőkre, késésekre, vagy akár az öregedésre.

Az időt legegyszerűbben az órával modellezhetjük, így hát először is, vettem a “százforintos boltban” egy igen egyszerű kis vekkerórát. Nézegettem, szétszereltem, összeszereltem megint, aztán megint szétszereltem.

De mi köze a tükörnek az időhöz, órához? Elcsépelten hangzik, de a mai világban alapvető fontosságú, hogy tudjuk, mikor mennyi az idő. Megnézzük az óránkat. Nagy a baj, ha nem tudjuk meghatározni az időt... Ha elvesztettük az óránkat, vagy ha tönkrement, vagy ha csak egyszerűen lemerült benne az elem, már stresszhelyzet alakul ki; nem tudjuk az időt beazonosítani. Ebből azt szűrtem le, ha gátolva van az idő pontos meghatározása, az egyértelmű stresszhelyzethez vezet. A tükör pedig formálható, meghatározhatjuk, hogy mit mutasson forgatással, sorolással, hajlítással, töréssel és számos egyéb módszerrel, tehát kiváló gátló tényező lehet a pontos észlelés esetében. Ha tükröket helyezek különböző pozíciókba az óra köré, az idő meghatározása roppant bonyolult lesz → stresszhatás.

Ez lett az alapkoncepció: Tükrök egymás mellé helyezésével gátolom az óra direkt észlelését. Elkezdtem tehát egy alapmodellt építeni, ahol tükrök, üveglapok és órák alkotnak egy labirintust, melyen végig kell majd, hogy haladjunk. A tükördarabokat egymás mellé helyezgetve próbálgattam, milyen óra-képeket adnak. Kialakult egy nagyon jól szerkeszthető, jól kezelhető forma, a derékszögben tördelt, “cikkcakk” folyosó, melynek függőleges falai tükrök és üvegek, melyek mögött az órák ketyegnek. E tördelt folyosó két egymást követő töréspontja közötti falfelület akár 6-szorosan is tükröződhet, ha a folyosó megfelelő pontjaira tükrösíkokat helyezünk. Felépítettem tehát magamnak egy próbafolyosót, mely derékszögben tördelt, és hol üveg, hol tükör a fala, és az üvegfalak mögött órák ketyegnek. Hosszú folyamat eredményeként kialakult a megfelelő sorrend, minden elemnek megvannak a párjai, minden elem kölcsönhatásban van legalább 3 másik elemmel, mely abban jelenik meg, hogy egy órát legalább 3 helyen vélünk látni. Közben folyamatos fotózás és videózás kísérte a munkát, hogy digitalis, objektív szemszögből is megfelelő legyen a hatás, s hogy majd egy későbbi videóhoz is “előkészítsem a terepet”.

Az órák eredeti, fehér számlapját feketére cseréltem, a mikrokarton színárnyalatát igyekeztem megtalálni. Kereken 10 kis órát helyeztem el a megfelelő pontokra, melyek közül 4 “tükrös”, azaz csak a vele szemben lévő tükörben járnak jól, csak itt olvashatjuk ki a számokat. Egy óra viszont áll, mutatói az állandóan ketyegő, örökmozgó társaival szemben megállásra készlet. A folyosón ha eddig idegesen, fejünket kapkodva itt egy pillanatra riadtan megállunk, elcsodálkozunk: megállt volna az idő, vagy mi az az erő, amely ezt az órát nyugalomra inti? Elromlott volna, vagy elszállt felette az idő...?

A folyosó tükör-üveg falai elé egy előtétfalat, egy üvegfalat húztam az eredeti falakkal párhuzamosan mindkét oldalon. Ezzel nemcsak a tájékozódást akartam akadályozni (hiszen a sima üveglap felülete maga is tükröződik kicsit, és ami mögötte van, kicsit mindig sötétebbek, homályosabbak), hanem mélységet, térbeliséget is akartam adni a falaknak, ennek előnye pedig

az is, hogy a tükörökben ez a mindkét oldali üvegfal sokszorososan megjelenik, vertikális sorolást, rétegződést mutatva.

Fontos kérdés volt még a labirintus “épülete”, az alaptest. A tördelt folyosót felfoghatjuk egy szakadékként, egy kanyonként. Az alaptest egy nagy, lapos, fekete téglatest lett, melyben egy szakadékként húzódik meg a tükörfolyosó. Előbb egy hófehér makett készült, de végül a fekete mellett döntöttem. A fekete színnel utalni szeretnék a sötétre, a tájékozódóképesség korlátozására, mely munkám során fontos volt. A fekete szín komorságot, méltóságot áraszt, tekintélyt parancsol. Míg fehér elődje túl steril, túl fényes volt, addig a végleges verzió rétegzett matt fekete mikrokartonból készült. A mikrokarton rétegzésének is van jelentése. Tömörnek, súlyosnak, ritmusosnak hat, amilyen maga az idő is. Ha nagyon elvonatkoztatunk, felfoghatjuk a rétegzett fekete alaptestet úgy, mintha az maga az idő lenne.

Az idő fekete tömörségében keletkezett egy szakadék, melyben végig kell haladnunk, tájékozódunk kell, de ezt nagyon nehezen tudjuk elérni. Az üveglapok mögött itt-ott kis órák ketyegnek, s ha végigsétálunk a szakadéokban, egyre több felület, egyre több óra, egyre több tükröződés, egyre több ketyegés vesz körül minket, mely egyre nagyobb mértékű illúziót teremt, egyre jobban beleveszünk a labirintusba. Rengeteg inger vesz körül minket, de szinte semmilyen biztos pontot nem tudunk felfedezni, ezáltal egyre nagyobb mértékű stressz jelentkezik bennünk. Egyetlen biztos pont talán a felfelé mutató irány, mely alapján talán tájékozódhatunk. Képzeld el mindenki maga, mi fogadja tekintetünket, ha felfele nézünk. Talán a kék ég? Vagy a csillagos nyári égbolt? Vagy a fekete zárt plafon? Egy folyosó plafonján villódzó neoncső-sorozat? Vagy felnézünk, de a látvány annyira rémisztő, hogy inkább visszatérünk a folyosót vizsgálni...

A tükörszakadék nyers erővel kettéhasítja a tömör fekete tömböt, a folyosórendszer tengelye nem merőleges az alaptestre, a bejárat a tömb hosszabbik oldallapjának az 5/7-énél lehet, kijárata a tömb felénél. Így találtam szépnek a két egymástól elszakadó rész arányát, melyek nagysága egymástól az aranymetszéhez közelít. Ezt az ősi arányt azért csempészttem bele a műbe, hogy egyfajta állandóságot sugalljon, még ha nagyon közvetve is ebbe a dinamikus rendszerbe.

Számomra a munka során a megállás volt a legnehezebb. Az elhúzódó kísérletezés, szerkesztés, építés során magam is beleestem a magam idő-tükörlabirintusába, egyre tovább, egyre mélyebb, egyre trükkösebb, tükrösebb felület- és távolságkapcsolatokat fedeztem fel. Nehéz volt meghatározni azt az arányt, hogy a folyosó ne legyen se túl rövid, se túl hosszú. Megállni valóban nehéz volt már csak azért is, mert rám is rámnehezedett a tükörlabirintus nyomasztóságának súlya.

A modell befejeztével kezdődhetett a videófelvétel. Az eddig készült fotók és videók (melyek vegyesen egyszerű digitális, tükörreflexes-digitális fényképezőgép, és mobiltelefon segítségével készültek) alapján kiválasztottam azokat a csomópontokat a labirintusban, melyeknek feltétlenül hangsúlyt kell adni. Utólagos vágóunka nélkül, nyersen, egy felvétellel szerettem volna elkészíteni a kisfilmet, hogy eredeti, “autentikus” legyen az élmény. Rengeteg felvétel készült. Miniatűr sportkamerával próbálkoztam először, ám a mélységelességgel és a fókusz távolsággal gondok akadtak. A megvilágítás 2 oldalról erős reflektorokkal történet, elsötétített szobában. Mikor sikerült kiküszöbölni az apró hibákat, akkor is túl steril lett a kép, valami nagyon hiányzott. “Viccből” újra elővettem a mobiltelefonomat, hogy azzal csináljak egy teljes útvonalas videót, és mikor visszanéztem a számítógépen, meglepően jó benyomást keltett. Betöltötte azt a hiányt, ami a sportkamera sterilségéből adódott. Éppen annyi zavarosság, esetlegességet ad a mobiltelefon egyszerű kamerája, amennyi ahhoz kellett, hogy ráerősítsünk a stressz, a tájékozódhatatlanság élményére, de ne menjen a képminőség rovására.

Tehát két videó maradt végül, egy a sportkamerával, egy pedig mobiltelefonnal készült.

A mű bemutatásakor megtekinthetjük majd, milyen végighaladni ezen a rendszeren, mintha pár centiméteresre összezsugorodva arra lettünk volna ítélve, hogy átérjünk a folyosó egyik végétől a másikig. A fotókon néhol megjelenő figura betonacélból készült, csupán egy satu és egy sarokcsiszoló felhasználásával. Egy vágva csillogó, fényes, idővel mattuló, majd rozsdásodó anyag, mely a lépték érzékeltetéséhez nyújt segítséget, valamint a mulandóságot is sugallja.

